

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 4969/04

בפני: כבוד הנשיא א' ברק
כבוד המישנה לנשיא מ' חשין
כבוד השופטת ד' ביניש

העותרים: 1. עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט
הערבי בישראל
2. המרכז הפלסטיני לזכויות אדם – עזה
3. אל חאק – רמאללה
4. מחמוד אלשעאר ואח'

נגד

המשיבים: 1. אלוף פיקוד הדרום בצה"ל, דן הראל
2. אלוף פיקוד המרכז בצה"ל, משה קפלינסקי
3. ראש המטה הכללי בצה"ל, משה יעלון
4. שר הביטחון, שאול מופז
5. ראש הממשלה, אריאל שרון

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

תאריך הישיבה: ז' בסיון תשס"ה (14.06.2005)

בשם העותרים: עו"ד מרואן דלאל

בשם המשיבים: עו"ד ענר הלמן

פסק-דין

הנשיא א' ברק:

1. העתירה שבפנינו (שהוגשה ביום 27.5.04) עניינה בדרישת העותרים, ארגוני זכויות אדם ותושבים פלסטיניים, להורות למשיבים להימנע מהריסת בתים באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה בשל צרכים צבאיים. לטענת העותרים, מאז פרוץ העימות המזוין בין הפלסטינים לישראל בחודש ספטמבר 2000, הרסו המשיבים אלפי מבנים אזרחיים ובתי מגורים של תושבים פלסטיניים, כאשר פעולות ההריסה נסמכו על החריג

בדבר "צורך צבאי" הקבוע בסעיף 53 לאמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 ובתקנה 23(g) לתקנות האג משנת 1907. לדברי העותרים, אין די בצורך צבאי לבדו כדי להעניק למשיבים סמכות להרוס בתי מגורים של אנשים מוגנים. לטענתם, הריסת בתים מותרת אך בהתקיימותו של "צורך צבאי מיידי ומוחלט" כפי שזה התפרש במשפט הבינלאומי הפומבי. לשיטתם, המשיבים אינם רשאים לפעול על-פי החריג כל עוד המבנה משמש ליעדים אזרחיים ולא נהפך ליעד צבאי פעיל המנהל לחימה. העותרים סבורים, כי פעולות המשיבים הנוגעות להריסת בתים, מתבצעות באופן נרחב ובלתי מידתי, מבלי להקפיד על קיום החריג האמור ותנאיו. בהקשר זה ביקשו העותרים, כי המשיבים יוציאו הנחיות והוראות מפורשות בדבר השימוש בחריג ה"צורך הצבאי" אשר עולות בקנה אחד עם תנאי המשפט הבינלאומי ההומניטרי.

2. בתגובותיהם ביקשו המשיבים לדחות העתירה על הסף ולגופה. לטענתם, מדובר בעתירה כוללנית המתעלמת מהנסיבות הביטחוניות השוררות באזור, אשר שקולות למצב לחימה של ממש. הסעד אותו מבקשים המשיבים, הפסקת כל פעולות ההריסה, שעה שבאזור מתנהלות פעולות צבאיות באופן תדיר, הנו סעד כוללני שבית משפט זה אינו נוהג לתיתו. כך, למשל, המשיבים טוענים כי העותרים אינם מבחינים בין אזורים שונים בהם מתנהלות פעולות צבאיות שונות ואינם מבחינים בין הריסה לא מתוכננת הנובעת מאילוץ הלחימה לבין הריסה מתכוננת של מבנה המשמש לפעילות נגד צה"ל. עוד טוענים המשיבים, שאין זה מתפקידו של בית משפט זה לקבוע מהם אמצעי הלחימה אשר בהם ייעשה שימוש בזירת הלחימה. לגוף העתירה, המשיבים הצהירו כי כוחות צה"ל פועלים באזור מתוך כוונה למזער את הנזקים הנגרמים למבנים אזרחיים. יתר על כן, הוראות צה"ל אוסרות על פגיעה מכוונת בבתים אזרחיים, אלא אם קיים צורך צבאי החלטי לעשות כן, ובכפוף לעקרון המידתיות. המשיבים דוחים את טענות העותרים בדבר הרס בתים ללא הבחנה ובאופן בלתי מידתי. הם מצביעים על מצב הלחימה הקשה השורר באזור, אשר מחייבם לנקוט אמצעים שונים כדי להתמודד איתו, ובכלל זאת הריסת בתים מקום שהדבר דרוש לצרכי לחימה. המשיבים מסרו כי הריסות הבתים מתבצעות על-ידי כוחות קרקעיים, כאשר לשוהים בתוכם ניתנת הזדמנות לצאת מהבית.

3. דיון בעתירה התקיים ביום 26.10.04. בשל רוחב היריעה שפרשו העותרים, הסכימו הצדדים, על-פי המלצתנו, כי העותרים יצמצמו עתירתם למספר טיפוסים מצבים ספציפיים של הריסת בתים בהם יבקשו להתמקד. לפיכך, בהודעה (מיום 10.1.05) סיווגו העותרים את פעולות הריסת הבתים לשלושה מצבים טיפוסיים, לשיטתם: הריסת בתים בשטח מאוכלס ברפיח במהלך חודש מאי 2004 לצורך איתור מנהרות; הריסת

בתים למען יצירת אזור חיץ בדרום רפיח באזור הגבול עם מצרים ("ציר פילדלפי") בחודשים אפריל-מאי 2004; הריסת בתים באמצעות שימוש בכלים כבדים במחנה הפליטים ג'נין בחודש אפריל 2002.

4. בתגובה מטעם המשיבים (מיום 20.3.05) הודיעו הם, כי בהתאם להודעת ראש הממשלה שנמסרה בוועידת שארם אל-שיח, לפיה "ישראל תפסיק את הפעילות הצבאית שלה נגד הפלסטינים בכל מקום" (הודעה מיום 8.2.05), ונוכח תקופת הרגיעה הנוכחית, המשיבים נמנעים ככלל מפעולות הריסת בתים. בדיון המשך שקיימו (ביום 14.6.05) חזרו המשיבים על הצהרתם זו. הם הוסיפו כי עיקר העתירה מתמקדת בבתים המצויים בחבל עזה, וממילא לא תתבצענה הריסות נוספות באזור בשל מימושה הקרוב של "תכנית ההתנתקות". אשר לבתים שנהרסו באזור יהודה ושומרון, הרי שלטענת המשיבים מדובר בבתים שנהרסו בנסיבותיו המיוחדות של מבצע "חומת מגן" לפני למעלה משלוש שנים. לדברי המשיבים, לאור הצהרתם בדבר הפסקת הריסות, ולאור "תכנית ההתנתקות" אשר תהפוך את כל נושא הריסת הבתים בחבל עזה לתיאורטית, אין מקום לדון בעתירה ויש לדחותה. למרות דברים אלה, העותרים עומדים על עתירתם, ומבקשים כי נכריע בטענותיהם העקרוניות.

5. באנו לידי מסקנה כי נוכח הודעת המשיבים בדבר הכוונה להימנע מהריסות הבתים, אין לעת הזו מקום לדיון בעתירה לגופה. הכרעה בטענות העקרוניות שבפי העותרים איננה נדרשת כעת. אכן, לאור המצב החדש בשטח עליו מצהירים המשיבים, העתירה הפכה לתיאורטית והיא התייתרה (ראו והשוו: בג"ץ 6055/95 צמח נ' שר הביטחון, פ"ד נג(5) 241, 250; בג"ץ 10026/04 פועלים אי.בי.אי - חיתום והנפקות בע"מ נ' הממונה על הגבלים עסקיים (לא פורסם)). נראה כי הפסקת הריסות הבתים באזור הנה חלק ממדיניות כוללת של המשיבים. מטעם זה גם דחינו עתירה אחרת (בג"ץ 7733/04 נאסר נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית (לא פורסם)), לאור הודעת המשיב שם, כי המפקד הצבאי החליט להימנע משימוש בסמכותו לפי תקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, ואין בכוונתו להרוס בתים (שלא אגב פעילות צבאית) לצורך הרתעת מפגעים פוטנציאליים. אך מובן הוא, שאין בדחיית העתירה כאן משום דחיית טענה מטענות העותרים, וכל טענותיהם נשמרות להם היה ויחליטו להגיש עתירה נוספת, אם תשתנה מדיניותם של המשיבים שהוצהרה לפנינו במסגרת עתירה זו.

העתירה נדחת. אין צו להוצאות.

המישנה לנשיא מ' חשין:

אני מסכים.

המישנה לנשיא

השופטת ד' ביניש:

אני מסכימה.

שופטת

הוחלט כאמור בפסק דינו של הנשיא א' ברק.

ניתן היום, ו' בתמוז התשס"ה (13.7.2005).

שופטת

המישנה לנשיא

הנשיא